

HIGHER EDUCATION, WHY AND HOW: A GLANCE FROM THE PERSPECTIVE OF UNIVERSITY STUDENTS

**YÜKSEKÖĞRETİM, NEDEN VE NASIL: ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN
PERSPEKTİFİNDEN BİR BAKIŞ**

**Mehmet KOÇYİĞİT¹
Eray EĞMİR²**

Abstract

In this study, the contentedness of students with their universities and departments, their expectations from the university and the department, and their general perspective of education were tried to be identified. With the data collected it is aimed to identify the reasons of students to study at a higher education institute and receiving education in general and how much the aims of the higher education and the aims of the students coincide. This is a qualitative, descriptive survey study. It is designed as a phenomenological study. As the sampling technique, purposive sampling was used. The study group for this study consists of 87 voluntary students who study at preparatory classes of a state university in Aegean region in Turkey in the academic year 2014-2015. In the analysis of the data, of the qualitative analysis methods, content analysis was used.

Keywords: Higher education, Education, Objectives of education, Objectives of higher education, University students.

Özet

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin okudukları üniversite ve bölüme ilişkin memnuniyetleri, üniversite ve bölümden beklentileri ve genel anlamda eğitim öğretime bakış açıları belirlenmeye çalışılmış ve elde edilen verilerden hareketle öğrencilerin üniversite okuma ve genelde eğitim alma nedenlerinin tespit edilmesi ve yükseköğretimin amaçları ile üniversite öğrencilerinin amaçlarının ne oranda kesiştiğinin analiz edilmesi hedeflenmiştir. Bu araştırma nitel, betimsel bir saha taraması araştırmasıdır. Araştırma deseni fenomenolojik araştırma desendir. Araştırmada örnekleme yöntemi olarak olasılık temelli olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu amaca uygun olarak seçilen 2014-2015 akademik yılında Ege bölgesinde bir devlet üniversitesinin hazırlık sınıfında okuyan, araştırmaya katılmak için gönüllü 87 öğrenci oluşturmaktadır. Verilerin analizinde nitel analiz yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır.

Anahtar kelimeler: Yükseköğretim, Eğitim, Eğitimin Amaçları, Yükseköğretimin amaçları, Üniversite öğrencileri.

¹ Okt., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Afyonkarahisar/Türkiye. E-mail: mkocyyigit@aku.edu.tr

² Arş. Gör., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Afyonkarahisar/Türkiye. E-mail: egmir@aku.edu.tr

Giriş

Eğitim, insanlık tarihi kadar eski ve önemli bir olgudur. Eğitim olgusunun önemli olmasının sebebi insanı odak noktası olarak alması ve insanın eğitime duyduğu derin ve bitmeyen ihtiyaçtır. İnsanoğlu doğumundan hatta doğum öncesi süreçten itibaren gelişmeye açıktır ve içsel olarak öğrenmeye eğilimlidir. Eğitim de çocuğun içerisinde bulunduğu sosyal bağlamın istekleri tarafından güçlerinin ortaya çıkarılmasıyla gerçekleşir (Ratner, 2014). Böylece insanın gelişimi olumlu bir yön kazanacak ve yaşamı istenilen bir seyir izleyecektir. Bunun yanında, eğitim yoluyla, insanların bir araya gelmesinden oluşan toplum yapılarında bir sözleşme ortaya çıkacak ve homojen bir yapı kazanan toplumsal yapı kargaşadan kendini uzak tutabilecektir.

İnsanoğlu gelişigüzel ve sadece tepki düzeyinde hareket etmenin ötesinde amaçlı davranışlar gösteren bir canlıdır; bu nedenle eğitim olgusu da bir amaca bağlı olarak gerçekleşmelidir. Amaç bir davranışın varmak istediği son noktadır. Felsefi bakışta bu anlamı hedef karşılamaktadır. Yani hedef, varılmak istenen son noktayı, amaç ise bu süreçteki çabaları işaret eder (Ergün, 2011). Anlam konusunda netlik olmasa da net olan şey istenilen noktaya varmak için gösterilecek çabanın planlanmış ve kontrol edilmiş olması gereğidir. Genel olarak ifade etmek gerekirse eğitim amacının bağlamı, öğrencilerde eğitim vasıtasıyla gerçekleştirilmek istenen bilişsel, duyuşsal, psikomotor ve kültürel değişimlerdir. Yani eğitim yoluyla, eğitilen bireyin şahsiyetinde oluşturulması düşünülen istendik değişimlerdir. Bu değişimin boyutları ve şekli ise toplumun eğitime bakışına, çağın gereklerine, öğrencilerin yaş gruplarına, çevre özelliklerine ve disiplinlerin yapısına göre değişiklik gösterir.

Eğitim amaçlarının bir yönü birey ile ilgili ideallere bağlı olarak ortaya konmaktadır. Bu noktada Russell (2010), eğitim sisteminin her bireye mevcut koşullarda en iyiyi vermeyi amaçlaması gerektiğini ifade etmiştir. Eğitimin yararlı mı yoksa soylulara verilen eğitim gibi süsleyici mi olması gerektiği konusunda seçimini eğitimin yararlı olması yönünde yapmış, eğitimdeki hümanist unsurların korunmasını ve bilimsel unsurlara yer bırakacak şekilde basitleştirilmesini savunmuştur. Son dönem düşünürlerinin ifade ettiği gibi birey açısından bakıldığında eğitim bütüncül gelişimi sağlayan bir fonksiyona sahip olmalıdır. İnsanın birçok farklı unsura sahip bir varlık olduğu düşünüldüğünde sadece zihinsel, ya da sadece ruhsal yönü geliştirmeyi amaçlayan bir eğitim eksik olarak nitelendirilecektir. Bunun yanı sıra eğitimin hayattan kopuk olmaması ve bireyin aktif hale getirilmesi gerektiği özellikle filozof ve eğitimci Dewey (2010) tarafından vurgulanmıştır.

Eğitim amaçlarının bir başka yönü ise toplumsal boyut ile ilişkilidir. Birçok felsefi akım ve düşünür, eğitim amaçlarının toplumsal yönüne işaret eder. Bunlardan biri olan Durkheim eğitimi, yetişmiş nesillerin toplumun yetişmekte olan yeni bireylerini toplumsallaştırması süreci olarak kabul eder (Yıldırım, 2011). Yine Dewey'e göre eğitim insanın sosyal bilinci içerisinde bireyin katılımı ile gerçekleşir ve bireyin karakterini içinde bulunduğu sosyal duruma göre şekillendirerek onu toplumsal birikimin bir mirasçısı haline getirir (Ratner, 2014). Bunun yanı sıra kuşaklar arası değer aktarımıyla toplumdaki birlikteliği tesis etmek de yine eğitim amaçlarının toplumsal bir boyutu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eğitim amaçlarının tarihsel seyrine bakıldığında, Eski Yunan'da eğitimin amacı bireyde disiplinli bir vücut, neşeli ve cesur bir ruh meydana getirmektir. Platon eğitimin görevi olarak kişiye zihindeki ideleri ve en yüksek ide olan "iyi"yi tanıtmak olduğunu belirtmiştir. Aristo'ya göre ise eğitimin amacı, bireyi toplumun erdemli ve bilgili bir üyesi yapmaktır. Helenistik dönemde özellikle hürlerin yedi sanatı aracılığıyla entelektüel insanlar, Stoalılarda ise içsel dünyasına hâkim, huzura kavuşmuş kişiler

meydana getirmek eğitimin ödevi olmuştur. Ortaçağda dini bakımdan itaatkâr ve sağlam insan yetiştirmek eğitimin hedefi iken Rönesans döneminde odak dini eğitimden hümanizme kaymış ve insanı her açıdan geliştirmek amaçlanmıştır. 17. yüzyıl “metod çağı”nda akıllı insan, 18. yüzyıl “aydınlanma çağı”nda ise özellikle natüralistlerin etkisiyle tabii bir insan yetiştirmek önemsenmiştir. Sanayileşme çağında ve sanayi toplumlarında ekonomik ilişkiler ve değerler, üretim süreçleri, kâr amacı, ekonomik büyüme ve teknik ilerleme merkeze alınınca, insanın ruh ve duygularını arka plana atıp yerine üretime uygun zihinsel yeterliliğe sahip bireyler yetiştirmeyi amaçlayan bir eğitim anlayışı hâkim olmuştur. Bu anlayışa göre insan adeta makineye ek bir unsur olarak görülmekte; bireysel farklılıklar ve duygusal yapı ihmal edilmektedir (Ergün, 2011).

Günümüz bilgi toplumlarına bakıldığında ise bilgiye sahip olan, onu nitelikli biçimde kullanan ve yeniden üretebilen bireyler talep edilmektedir. Drucker (1993)’e göre bilgiye dayalı toplumlarda dört-beş yılda yenilenmeyen bilgiler artık eskimiş olacaktır. Toffler (2003)’a göre ise hızlı değişimlerin yaşandığı bu devirde dünyada değişimi gerçekleştirecek olanlar öğrenme eylemini sürekli hale getirenler olacaktır; bu dünyada bildiğini iddia edenlere yer yoktur.

Bilgi toplumunun temelinde yatan post-modern paradigma sonucunda günümüzde hem bilimsel bilgi hem de bilimsel olmayan bilgi kabul görür olmuştur. Pozitivist yani tek ve mutlak doğru anlayışı günümüzde yerini belirsizlik, görecelilik ve rastlantısallığa bırakmıştır. Kabul edilen gerçek şudur ki bilgi toplumunun anahtar kavramı bilgidir. Böyle bir tabloda öğrenme ve öğretme süreçlerinde öğrenmeye yapılan vurgu artmıştır. Eğitim alanındaki yeni yaklaşımların birçoğu öğrenme eyleminin bireye has olduğunu ve iyi düzenlenmiş bir eğitim çevresinde, fırsat verilen herkesin öğrenebileceği varsayımını ortaya koymaktadır. Odağın öğrenmeye doğru kaymasında toplumsal yapıdaki bazı değişimler de rol oynamıştır. İnsanın biricikliğine olan inanç ve insan haklarına verilen önem, öğrenmenin demokratik bir yapıya kavuşmasına, kişinin ilgi, tutum ve kişisel kapasitelerine odaklanmasına ve öğrenmenin bireyselleşmesine yol açmıştır (Genç ve Eryaman, 1999). Hazır olarak verilen bilgileri pasif olarak yani sorgulamadan alarak bunları ezberlemek günümüz için uygun bir öğrenme yaklaşımı değildir. Öğrenme faaliyetinde odak nokta bilgiye ulaşmanın nasıl gerçekleştiği ile ilgilidir. Çünkü bilgi o kadar çok ve çeşitlidir ki işe yarayan bilgiye ulaşmayı bilemeyen birey bu bilgi okyanusunda boğulabilir. Bu durum öğrenmenin öğrenilmesi olgusunun önemini ortaya çıkarmaktadır. Bilgi toplumunda eğitimin hedefi, küresel bir bakış açısına sahip, sorgulamayı kişisel bir tutum haline getirmiş, çözümden yana olan, özgür düşünüp davranabilen, insan haklarını savunan, çevreyi koruma bilincine sahip, sorumluluk sahibi, grup çalışmasına açık, kendini sürekli yenileyip geliştirebilen bireyler yetiştirmektir (Erdoğan, 1998; Balay, 2004).

Eğitimin amaçlarına dair görüşler ortaya koyan ve eğitim hedeflerinin belirlenmesinde etkin rol oynayan alanlardan biri de eğitim felsefesidir. Eğitim felsefeleri insana, topluma, eğitime ilişkin farklı tezler ortaya koymakta ve bu doğrultuda farklı eğitim hedefleri belirlemektedir. Esasici görüş okulun bir reform değil öğrenim kurumu olduğunu ve okulun en belirgin fonksiyonunun genel ve yaygın zihinsel becerileri öğrencilere kazandırmak ve başat kültürel değerleri öğrenciye kazandırarak onun topluma uyumunu sağlamak olduğunu savunmuştur (Sönmez, 2012). Daimiciler ise okulun, insanın düşünsel potansiyelini geliştirmek amacıyla hazırlanmış bir kurum olduğunu ifade etmişler ve eğitimin akıl yetilerini geliştirmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Adler’in eğitime ilişkin “paideia” önerisini temele alan Daimicilik’e göre eğitim şu üç temel ilkeyi hedef olarak benimsemelidir: *i)* eğitim bireyleri zihinsel, ruhsal ve ahlaki açıdan geliştirmeli; *ii)* bireyleri toplumun sorumlu ve katılımcı bir üyesi yapacak değerler aşılmalı ve *iii)* eğitim tek bir mesleğe yönelik olmaktan ziyade herhangi bir meslek için gerekli temel yetenekleri öğrenciye kazandırmalıdır.

İlerlemeciler ise çocukların ilgi ve ihtiyaçlarını akademik kayguların üzerinde tutmuşlardır. İlerlemeciliğe göre eğitimin amacı temel yetileri öğretmek yerine çocukların ihtiyaçlarına ve problemlerine cevap verebilecek araştırma ve sorgulama yöntemlerini bireye kazandırmaktır. Bunun yanında değişime açık, bilimsel yöntemi kullanan, hiçbir bilgiyi mutlak kabul etmeyen, özgür, girişken, sorumluluk alan, hoşgörülü, işbirliğine açık bireyler yetiştirmek ilerlemeci felsefenin amacıdır (Sönmez, 2012). Son olarak yeniden kurmacılıkta ise tüm eğitim kuramları belirli tarihsel ve kültürel şartların bir sonucudur ve eğitim kuramları soyut felsefeler yerine toplumsal projeler üretmelidir. Buna göre eğitimin amacı kültürel mirası sorgulayıcı biçimde ele almak ve toplumu yeniden yapılandırmada sorumluluk alacak ve bu konuda donanımlı bireyler yetiştirmektir (Gutek, 2006).

Eğitim felsefelerinin eğitimin amacına ilişkin görüşleri de tarihi aşamalara paralel bir durum arz etmektedir. Buna göre tarihi olarak kökü daha eskiye dayanan eğitim felsefelerinin eğitim amacına ilişkin daha otoriter ve disiplini merkeze alan bir bakışa sahip olduğu ifade edilebilir. Ancak sonraki dönemlerde ortaya çıkan şartların da etkisiyle bireyi önceleyen ve ona araştırma, sorgulama becerileri kazandırmaya çalışan bir anlayışın etkilerini görmek mümkündür.

Sonuç olarak eğitimin toplumsal değişmeye ilişkin iki farklı işleve sahip olduğu ifade edilebilir. Bunlardan ilki toplumdaki kültürel mirasın sürekliliğini sağlamak için toplumdaki kural, değer ve normların yeni nesillere aktarımını sağlayan tutucu işlev; bir diğeri ise toplumun geleceğe dair beklentilerini ve ideallerini karşılayacak yeterlilikte bireyler yetiştirmek için bireylere araştırma, düşünme ve gerçekleri eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirme becerisi kazandıran yaratıcı işlevdir (Tezcan, 2009; Erol, 2011).

Yükseköğretim ve Amaçları

Eğitim amaçlarının belirlenmesinde rol oynayan bir değişken de öğretim kademesidir. Her kademe hem öğrencinin gelişim dönemine ilişkin farklılıklar hem de o kademe öğrencilerin edinmesi beklenen kazanımların değişmesi; o kademe özgü amaçların tanımlanmasını da beraberinde getirmektedir. Bu noktada, yükseköğretim kademesinde eğitimin daha özel anlamda hangi hedeflere yönelik olacağını altının çizilmesi önemlidir. Küreselleşme sürecinde bilgi ve iletişim teknolojilerinde görülen değişim ve bu teknolojilerin dolanımında gerçekleşen muazzam gelişme, üniversiteleri de derinden etkilemiştir. Yükseköğretim, 21. yüzyılda bilgi toplumuna uyum sağlamış, eğitilmiş insan yetiştirme konusundaki işlevi nedeniyle hem yerel, hem de küresel boyutta önemli bir noktaya gelmiştir (Sakıncı ve Bursalıoğlu, 2012). 19. yy herkesi ilköğretim, 20. yy herkesi ortaöğretim, 21. yy ise herkesi yükseköğretim sürecine dâhil etme yüzyılı olmuştur (Ergün, 2011). Bu nedenle üniversitenin bugünkü işlev ve sorumluluklarının belirlenmesi toplumun büyük bölümünü ilgilendiren bir konu haline gelmiştir.

Kıyasıya bir rekabetin yaşandığı bilgi çağında geleneksel anlayışla yürütülen bir eğitim sürecinin geçerliliğinin kalmadığı açıkça görülmektedir. Değişikliğe duyulan bu ihtiyaç ve tüm alanlarda bireyi önceleyen anlayışların hâkimiyeti eğitimde yapılandırmacı bakışın etkisini arttıran unsurlar olmuştur. Günümüz eğitiminin en önemli misyonlarından birinin, yetiştirilmekte olan bireyin karmaşıklaşan dünyanın sorunlarıyla baş etmesi olduğu düşünüldüğünde, bireyin etkili düşünme, anlama, örgütlenme, problem çözme, sorgulama, araştırma, karar verme ve zihinsel gelişiminin sorumluluğunu alma becerilerinin üzerinde önemle durulması gerekmektedir.

Üniversiteler Doğu ve Batı düşüncesinde ilk olarak dini nitelikli bir kurum olarak kabul görmüş, ancak zaman içerisinde farklı sosyal ve siyasi amaçlara göre değişim göstererek günümüzdeki pozisyonuna kavuşmuştur. Üniversite olgusu, Ortaçağda

temel anlamda eğitim-öğretim fonksiyonunu merkeze alırken, 17. yüzyılda modern deneysel bilimlere geçiş ve ulus devlet anlayışının gelişmesi üniversitelerin araştırma işlevine odaklanması sonucunu getirmiştir (Sabour, 2005). Sanayi Devrimi'nin hâkim olduğu 18. yüzyıl, üniversitelerin teknik okul ve araştırma merkezlerine dönüştüğü bir süreç olmuştur (Perkin, 2007). 19. yüzyılın başından itibaren ise modernizmin etkisiyle halk eğitiminin çeşitli kademelerine ait uzmanları yetiştirme işlevine dönük birimleri bünyesinde toplamıştır. Daha sonra bir konsey tarafından idare edilen aynı akademinin çeşitli fakültelerinden oluşan yükseköğretim kurumu anlamını kazanmıştır (Dictionnaire Le Robert, 2000; akt. Bolay, 2011). Genel olarak üniversite; birleştiriciliği, tüm bilgi dallarında evrensel anlamda kabul görecektürde bilgi üretmeyi ve bunları yaymayı görev edinmiştir (Bolay, 2011).

Sonuç olarak üniversite, yüksek düzeyde eğitim, öğretim, bilimsel araştırma ve akademik yayın yapan fakülte, enstitü, yüksekokul ve alt bölümlerden oluşan, öğrencilerine belli uzmanlıklar kazandıran ve ayrıca toplumun entelektüel mirasını geliştiren ve yayan bir öğretim ve araştırma kuruluşudur. Bu tanım günümüz üniversite kavramını da ifade eder (YÖK, 2007; TES, 2009).

Yükseköğretime talebin artması özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gelişen refah ortamı ile gerçekleşmiş ve ülkeler de bu talebi karşılamak amacıyla yükseköğretime erişimi kolaylaştırma adına politikalar yürürlüğe koymuşlardır. 1985 yılında, dünyada yükseköğretimdeki öğrenci sayısı 20 milyon iken, bugün bu sayının 100 milyonu bulunduğu tahmin edilmektedir. Yükseköğretim kurumlarına olan öğrenci talebindeki artış, gelişmiş ülkelerde düşük oranlarda kalırken, gelişmekte olan ülkelerde oldukça yüksek oranlara ulaşmıştır (YÖK, 2007). UNESCO (2013) verilerine göre 2000-2010 yılları arası on yıllık dönemde yükseköğretimde okumakta olan öğrenci sayısındaki artış oranı Birleşik Krallık'ta % 22, İtalya'da % 12, Fransa'da % 11, Güney Kore'de % 9 ve Japonya'da % -4 olarak gerçekleşirken; Türkiye ve Hindistan'da % 121, Brezilya'da % 136 ve Çin'de % 322 olmuştur. Gelişen ülkelerde yükseköğretime ilişkin gözlenen bu yoğun katılım, hem bir meslek sahibi olup daha iyi bir hayat ve kariyere erişmek isteyen genç nüfusun beklentilerine hem de ülkelerin halkın ortalama eğitim seviyesini yükselterek yakalamak istediği kalkınmaya bağlı olarak gerçekleşmektedir.

Ülkemizde de yükseköğretime erişimde buna benzer bir gelişimin gerçekleştiği söylenebilir. DPT (2006) ve TÜİK (2014a; 2014b) verilerine göre 1950 yıllarında % 1,3 olan yükseköğretim brüt okullaşma oranı, 2014 yılına gelindiğinde % 82'lere ulaşmıştır. 1974 yılında 262 302 öğrenci yükseköğretim görmekte iken 2013-2014 eğitim-öğretim yılında 5 472 521 okumakta olan öğrencinin yanı sıra 1 248 193 yeni kayıt olduğu gözlenmektedir. Sonuç olarak, yükseköğretimin günümüzde zorunlu bir eğitim kademesi olarak algılanması katılımı özendirilen düzenlemelerle birleşmiş ve üniversitelerde bir yığınlaşma oluşmasına sebep olmuştur. Bu durum yükseköğretimin amaçlarını tartışmanın önemini arttıran bir faktördür.

YÖK (2007) tarafından yayımlanan Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi Raporu'nda bilgi ekonomisine ve bilgi toplumuna geçiş sürecinde farklı toplum kesimlerinin yükseköğretim kurumlarından ve üniversitelerden beklentilerinin;

1. Daha fazla öğrenciye ve daha geniş bir yaş grubuna eğitim vermek, yığınlaşmak (massification),
2. Hızlı bir biçimde üretilen yeni bilgilerin ve oluşan yeni bilgi alanlarını kapsayacak biçimde akademik programlarını genişletmek (academic expansion),
3. Mezunların iş bulabilmesi, araştırmada bilginin yanı sıra uygulamalara yönelmek (relevance),
4. Toplumla güçlü ilişkiler kurarak bölgesel ve ulusal kalkınmaya daha fazla katkı sağlamak,

5. Paydaşlarına hesap verebilen saydam yönetim modelleri geliştirmek (accountability),
6. Tüm bu beklentileri giderek görece olarak azalan kamu kaynakları ile karşılayabilmek olarak şekillendiği belirtilmiştir.

Yükseköğretimin yukarıda belirtilen bu misyonlarının yanı sıra yetiştirmekte olduğu öğrencilerde gerçekleştirmek istediği bazı spesifik amaçlar da mevcuttur. Yükseköğretimin toplumun ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünü yetiştirme, bireylere hür ve bilimsel düşünme gücünü kazandırma, disiplinler bünyesinde teori ve uygulama arasında köprüler kurma, toplumun ihtiyaç duyduğu alanlarda ufuk açarak gerekli düzenlemeler için eylem planları yapma ve toplumun vizyonunu belirleme işlevlerini yerine getiren bir öğretim kademesi olması nedeniyle, yetiştireceği bireyler ülkenin geleceğini belirleme noktasında önemli roller oynayacaklardır. Bilimsel gelişmenin merkezi olma yönüyle, hem teknik ve fen alanında hem de sosyal alanlarda en son yeniliklerin irdelenmesi ve topluma yansıtılması; bununla birlikte toplumda tüm düşüncelere açık, önyargısız, eleştirel ve yaratıcı düşünebilen bireyler yetiştirilmesi yükseköğretimin vazgeçilmez işlevleri arasındadır.

Bu durum ışığında ülkemizde ilköğretim ve ortaöğretim programlarında yapılan paradigma değişikliğinin bir benzeri de yükseköğretim kademesinde gerçekleştirilmiştir. Bologna Süreci ile yönlendirilen yükseköğretim reformu sonucu “Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ)” oluşturulmuş ve yükseköğretim sistemi içerisinde yer alan yükseköğretim ile mesleki eğitim alanlarında “Alana Özgü Yeterlilikler” tanımlanmıştır. Bu yeterlilikler incelendiğinde ve bu çalışma dâhilinde yapılan beceri ve yetkinlik tanımları incelendiğinde, ülkemizde Yükseköğretimin öğrencilere kazandırmak istediği bilgi, beceri ve yetkinlikler şu şekilde sıralanabilir (Güneş, 2012):

- Bilgi (kuramsal ve uygulamalı),
- Beceri (kavramsal/bilişsel ve uygulamalı),
- Kişisel ve mesleki yetkinlikler:
 - Bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği
 - Öğrenme yetkinliği
 - İletişim ve sosyal yetkinlik
 - Alana özgü ve mesleki yetkinlik.

Yükseköğretimin genel ve öğrenci özelindeki amaçlarının yanı sıra bu kurumlarda öğrenim gören bireylerin bu eğitim ile ulaşmak istedikleri de dikkate alınması gereken bir husustur. Eğitim ile yaşanılması tasarlanan hayat arasında doğrudan bir ilişki kurulmaktadır. Birey, yaşamak istediği hayat ile okul arasında zihinsel bir ilişki kurmaktadır. Bu bakış açısına göre, bireyin yaşamak istediği hayat ile okulun üzerine inşa edildiği varsayımlar birbiriyle çeliştiği zaman, okul birey için anlamsız hale gelmektedir (Turan, 2010). Yükseköğretimi gerçekleştiren kurumlar ile bu kurumların sağladığı eğitimi talep ederek bu sürece katılan öğrencilerin amaçları arasındaki uyumun hem toplumsal bir ilerleme hem de tatmin olmuş, mutlu bireyler meydana getireceği varsayılabilir. Literatürde de öğrencilerin, genelde eğitimden özelde ise yükseköğretimden beklentilerine ilişkin çalışmalar mevcuttur.

Moulder (1975), felsefe, eğitim ve üniversite arasındaki ilişkiyi irdelediği çalışmasında farklı bakış açılarından üniversite eğitiminin temel amaçlarını sorgulamıştır. Harkavy (2006), ise üniversitelerin demokratik bir toplumu oluşturma misyonuna katkısını irdelemiştir. Bacanlı (1999), üniversite öğrencilerinin değer tercihlerini; Erdoğan, Şanlı ve Bekir (2005), üniversite öğrencilerinin üniversite yaşamına uyum durumlarını; Çitil, İspir, Söğüt ve Büyükkasap (2006), üniversite öğrencilerinin başarılarını etkilediğine

inandıkları faktörleri; Gündoğar, Gül, Uskun, Demirci ve Keçeci (2007), üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunu yordayan etmenleri çalışmalarında konu etmişlerdir.

Bunun yanında Şahin, Zoraloğlu ve Fırat (2011) üniversite öğrencilerinin yaşam amaçları, eğitsel hedefleri, üniversite öğreniminden beklentileri ve memnuniyet durumlarını; Korkut-Owen, Kepir, Özdemir, Ulaş ve Yılmaz (2012) öğrencilerin bölüm seçme nedenleri ve seçtikleri bölüme ilişkin memnuniyet düzeylerini; Durna ve Şentürk (2012) üniversite öğrencilerinin denetim odağı açısından sosyal faaliyetlerini; Widdowson, Dixon, Peterson, Rubie-Davies ve Irving (2014) ise okulun amaçlarına ilişkin öğrenci, veli ve öğretmenlerin görüşlerini incelemişlerdir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin okudukları üniversite ve bölüme ilişkin memnuniyetleri, üniversite ve bölümden beklentileri ve genel anlamda eğitim öğretime bakış açıları belirlenmeye çalışılmış ve elde edilen verilerden yola çıkarak öğrencilerin neden üniversite okuduklarının, ne amaçla eğitim görmek istediklerinin tespit edilmesi ve yükseköğretimin amaçları ile üniversite öğrencilerinin amaçlarının ne oranda kesiştiği üzerinde bir analiz yapılması hedeflenmiştir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırma nitel, betimsel bir saha taraması araştırmasıdır. Betimsel araştırmalar bir olay ya da olguyu olduğu gibi araştırmayı ve var olan durumu ortaya koymayı amaçlayan araştırmalardır. Saha taraması (survey) ise bir gruptaki bireylerin bir olgu ya da olayla ilgili görüş ve tutumlarının alınabildiği, olgu ya da olayların betimlenmeye çalışıldığı araştırmalardır (Tanrıöğen, 2009). Araştırma deseni fenomenolojik araştırma deseni. Olgubilim (fenomenoloji) deseni farkında olunan ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olunmayan olgulara odaklanır. Bu araştırmalarda veri kaynakları araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışa vurabilecek veya yansıtabilecek bireyler veya gruplardır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Örneklem

Araştırmada örnekleme yöntemi olarak olasılık temelli olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örneklemede evrenden araştırmacının amacına en uygun olduğu düşünülen bir küme örneklem olarak seçilir (Tanrıöğen, 2009). Araştırmanın çalışma grubunu, araştırmanın amacına uygun olarak seçilen 2014-2015 akademik yılında Ege bölgesinde bir devlet üniversitesinin hazırlık sınıfında okuyan, araştırmaya katılmak için gönüllü 87 öğrenci oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış bir görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmacılar tarafından hazırlanan bu form ile örnekleme aşağıdaki sorular yöneltilmiştir.

- 1- Şu anki üniversitenizde okumaktan memnun musunuz? Neden?
- 2- Neden üniversite eğitimi almak istediniz? Liseden sonra üniversiteye devam etmeyi neden tercih ettiniz? Üniversite okumaktaki amacınız/amaçlarınız nelerdir?
- 3- Neden şu anki bölümünüzü tercih ettiniz?
- 4- Lisede üniversiteye hazırlanırken beklentileriniz nelerdi? Ne oranda karşılandı?

5- Bu üniversiteden mezun olduğunuzda beklentileriniz nelerdir? Sizce beklentileriniz karşılanacak mı?

6- İlkokuldan itibaren zorunlu eğitim olmasaydı yine de okumak ister miydiniz? Okumak dışında ne yapmak isterdiniz? Neden yapmadınız/ yapmıyorsunuz?

Verilerin analizinde nitel analiz yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli temalar ve kavramlar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008 s. 227). Diğer bir analiz türü olan betimsel analizde doğrudan alıntılar ve betimleme söz konusu iken içerik analizinde veriler kelime bazında bile derinlemesine incelenebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Elde edilen veriler araştırmacılar tarafından kodlanmış ve her iki araştırmacı tarafından incelenerek ortak bir kodlama sistemi ve temalar oluşturulmuştur.

Bulgular

Araştırmanın çalışma grubunu 2014-2015 akademik yılında bir devlet üniversitesinin Yabancı Diller Yüksekokulu'nda öğrenim gören 87 İngilizce hazırlık sınıfı öğrencisi oluşturmaktadır. Bu öğrencilerin demografik değişkenlere göre dağılımı Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı

Değişken	n	
Cinsiyet	<i>Erkek</i>	43
	<i>Kadın</i>	44
Bölüm	<i>İngilizce İşletme</i>	23
	<i>İktisat</i>	22
	<i>Maliye</i>	22
	<i>Turizm ve Otel İşletmeciliği</i>	15
	<i>İşletme</i>	2
	<i>Kamu Yönetimi</i>	1
	<i>Gıda Müh.</i>	1
	<i>Otomotiv Müh.</i>	1

Çalışmada öğrencilerin genel anlamda eğitim ve özelde de üniversite eğitimi ve okudukları bölüme ilişkin düşüncelerini belirlemek amacıyla yapılandırılmış görüşme formundaki sorular kendilerine yöneltilmiş ve alınan cevaplar içerik analizi yoluyla sınıflandırılmıştır.

Araştırmada ilk olarak öğrencilere “*Şu anki üniversitenizde okumaktan memnun musunuz? Neden?*” sorusu yöneltilmiştir. 46 öğrenci okuduğu üniversiteden memnun olduğunu belirtirken buna sebep olarak beklentilerinin karşılanmasını, okudukları bölümleri, üniversitedeki arkadaş ortamlarını ve okudukları şehrin memleketlerine yakın olmasını göstermişlerdir.

Öğrencilerden 31'i okudukları üniversiteden memnun olmadığını belirtmiştir. Sebeplere ilişkin verilen cevaplar incelendiğinde 13 öğrenci şehir, 7 öğrenci ise üniversite faktörünü bu memnuniyetsizliğe neden olarak göstermiştir. 5 öğrenci hazırlık sınıfını (İngilizce hazırlık programını), 4 öğrenci üniversite okumanın hayattaki beklentilerini karşılamamasını, 2 öğrenci ise sosyalleşme imkânlarının kısıtlı oluşunu olumsuz faktörler olarak ileri sürmüşlerdir. 10 öğrenci bu hususta kararsız olduğunu belirtmiş ve bu kararsızlıklarının sebebi olarak da eğitim, hazırlık programı, sosyalleşme ve üniversitenin kendisi gibi faktörler belirtmişlerdir. Bu öğrenciler

kararsız olduklarını ifade etmelerinin yanı sıra üniversitedeki eğitimin, hazırlık programının, okudukları üniversitenin ya da sosyalleşme düzeylerinin beklediklerinin altında kaldığını da belirtmişlerdir. Yani belirtilen faktörler öğrencinin olumsuz düşünceye yakın bir kararsızlık içinde olduğunu göstermektedir.

Araştırmada katılımcılara ikinci olarak “*Neden üniversite eğitimi almak istediniz? Liseden sonra üniversiteye devam etmeyi neden tercih ettiniz? Üniversite okumaktaki amacınız/amaçlarınız nelerdir?*” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin 32’si sebep/amaç olarak meslek edinme, 15 öğrenci eğitim ve kendini geliştirme, 11 öğrenci üniversite yaşantısını tecrübe etme, 9 öğrenci toplumsal baskı, 6 öğrenci kariyer yapma, 5 öğrenci ekonomik özgürlük kazanma, 4 öğrenci sosyal sorumluluk, 2 öğrenci ailenin yönlendirmesi, 2 öğrenci merak ve 1 öğrenci ise zorunlu eğitim dolayısıyla oluşan mecburiyeti ileri sürmüşlerdir. Yanıtlara bakıldığında 43 öğrencinin meslek, kariyer ya da ekonomik özgürlük elde etme amacıyla üniversite okumayı tercih ettiği, 12 öğrencinin aile, toplum ya da zorunlu eğitimden doğan zorunlulukla bu tercihte bulunduğu görülebilir. Kendini geliştirme, sosyal sorumluluk bilinci, merak ya da üniversite hayatını tecrübe etme gibi sebeplerle üniversite okumayı tercih eden öğrenci sayısı 32’dir.

Çalışmada üçüncü olarak öğrencilere “*Neden şu anki bölümünüzü tercih ettiniz?*” sorusu yöneltilmiştir. 20 öğrenci üniversiteye giriş sınavlarında aldıkları puan faktörünü, 18 öğrenci bölümün özelliklerini, 12 öğrenci bölümün sağladığı iş imkânlarını, 9 öğrenci istedikleri bölümün bu bölüm olmasını, 6 öğrenci sosyal çevre faktörünü (arkadaş, akraba vb. tavsiyesi) 4 öğrenci ailenin yönlendirmesini bölüm tercihinde rol oynayan etkenler olarak ifade etmişlerdir. 17 öğrenci kazandıkları bölümün kendileri için beklemedikleri bir tercih olduğunu, 1 öğrenci ise neden tercih ettiğini bilmediğini ifade etmiştir. Örneklem genelinde 48 öğrenci okuduğu bölümü tercih etmesinde aldığı puanın, sosyal çevre ya da ebeveyn yönlendirmesinin etkili olduğunu ya da tesadüfen veya bilmeden bu bölüme geldiğini ifade etmiştir. Toplamda 39 öğrenci ise okudukları bölümü bölüm özelliklerine, sağladığı iş imkânı ya da isteklerine bağlı olarak tercih ettiklerini belirtmiştir.

Araştırmada dördüncü olarak öğrencilere “*Lisede üniversiteye hazırlanırken beklentileriniz nelerdi? Ne oranda karşılandı?*” sorusu yöneltilmiştir. 26 öğrenci iyi bir üniversite, iyi bir bölüm, iyi eğitim almak, iyi bir puan almak gibi beklentileri olduğunu belirtmiştir. Bunlardan 2 tanesi tüm beklentilerinin karşılandığını, 9 tanesi beklentilerinin karşılandığını, 2 öğrenci hiçbir beklentilerinin karşılanmadığını, 1 öğrenci ise kararsız olduğunu belirtmiştir. Geri kalanlar bu beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığından bahsetmemiştir.

16 öğrenci farklı bir bölüm beklentisinde olduklarını belirtmiş bunlardan 3 tanesi yine de okudukları bu bölümün de beklentilerini karşıladığını ifade etmişlerdir. 14 öğrenci bir beklentisinin olmadığını ifade ederken 7 öğrenci iyi bir üniversitede okudukları bölümü okumayı hedeflediklerini, bölüm beklentilerinin karşılandığını ama üniversite beklentilerinin karşılanmadığını belirtmişlerdir. 3 öğrenci okudukları bölümü amaçladıklarını ve beklentilerinin karşılandığını, 4 öğrenci genel olarak daha büyük beklentilerinin olduğunu ama karşılanmadığını, 1 öğrenci ders çalışmamayı umduğunu ama karşılanmadığını belirtmiştir.

5 öğrenci üniversite ortamı olarak farklı bir ortam beklediklerini belirtirken bunlardan 2 tanesi bu beklentilerinin karşılandığını 1 tanesi ise kısmen karşılandığını belirtmiştir. 2 öğrenci kendini geliştirme beklentisi olduğunu belirtmiş, bunlardan biri beklentilerinin karşılanmadığını ifade etmiştir. 2 öğrenci rahatlık beklentisinin karşılandığını 1 öğrenci ise uyumak beklentisinin karşılanmadığını ifade etmiştir. 4 öğrenci net bir beklenti ortaya koymamışlar fakat bunlardan 2’si beklentilerinin

karşılandığını 2'si de karşılanmadığını ifade etmiştir. Soru karşısında bir öğrenci kararsız bir tutum takınmış, bir diğer öğrenci de yanıt vermemeyi tercih etmiştir.

Toplamda 38 öğrenci daha iyi eğitim, daha iyi üniversite, kendini geliştirme, hâlihazırda okuduğu bölüm gibi beklentilere sahipken, 16 öğrenci farklı bir bölüm okumayı umduğunu belirtmiştir. 14 öğrenci hiçbir beklentisi olmaksızın üniversite eğitimi almayı seçtiğini belirtmiştir. 6 öğrenci ise farklı bir ortam beklentisinde olduğunu ifade etmiştir. 4 öğrenci rahatlık, daha çok uyumak, ders çalışmamak gibi beklentileri olduğunu dile getirmişlerdir. 4 öğrenci genel olarak buldukları durumdan daha büyük beklentilere sahip olduklarını ama karşılanmadığını belirtmiştir. 4 öğrenci net bir beklenti ortaya koymamış, 1 öğrenci soru karşısında kararsız kaldığını belirtmiş ve 1 öğrenci de yanıt vermemeyi tercih etmiştir. Toplamda 32 öğrenci beklentilerinin kısmen ya da tamamen karşılandığını, 13 öğrenci ise beklentilerinin karşılanmadığını ifade etmiştir.

Çalışmada beşinci olarak “*Bu üniversiteden mezun olduğunuzda beklentileriniz nelerdir? Sizce beklentileriniz karşılanacak mı?*” sorusu öğrencilere yöneltilmiştir. Bu soruya karşılık 43 öğrenci beklentilerini meslek sahibi olmak olarak belirtirken bunlardan 16 tanesi bu beklentisinin karşılanacağını, 16 öğrenci bu durumun kendisine bağlı olduğunu, 5 tanesi karşılanmayacağını, 4 öğrenci kararsız olduğunu belirtmiştir. 17 öğrenci kariyer sahibi olmayı umarken 6 tanesi bunun karşılanacağını 7 tanesi bunun kendine bağlı olduğunu 1 kişi ise karşılamayacağını belirtmiştir. 10 öğrenci kendini geliştirme hedefleri olduğunu belirtmiş, 2 kişi bu hedefin gerçekleşmesinin kendilerine de bağlı olduğunu ifade etmiştir. 3 öğrenci beklentisinin sadece üniversite mezunu olmak, 2 öğrenci maddi kazanç edinmek, 1 öğrenci ise yakınlarının emeğini boşa çıkarmamak olduğunu ifade etmiştir.

2 öğrenci aldıkları üniversite eğitiminin genel olarak beklentilerini karşılamayacağını düşünmekte ve eğitime devam etmek istemediklerini ifade etmekte iken, 2 öğrenci beklentilerinin karşılanacağına inandıklarını belirtmişlerdir. Son olarak ise 4 öğrenci beklentileri olmadığını, 1 öğrenci ise bu konuda kararsız olduğunu ifade etmiştir. 2 öğrenci bu konuda fikir beyan etmek istememiştir.

Örneklem genelinde 62 öğrenci beklentilerini meslek, kariyer ya da maddi kazanç olarak ortaya koymuştur. 10 öğrenci kendini geliştirme, 3 öğrenci üniversiteden mezun olma, 1 öğrenci de yakınlarının emeklerini boşa çıkarmamak hedefine sahiptir. 9 öğrenci net bir hedef ortaya koymazken 2 öğrenci bu konuda bir fikir beyan etmemiştir. Örneklem genelinde beklentilerinin gerçekleşeceğine inanan öğrenci sayısı 24 tür. 25 öğrenci bunun kendine bağlı olduğunu ifade etmiştir. Beklentilerinin karşılanmayacağına inanan öğrenci sayısı 8'dir. Geri kalan öğrenciler ya kararsız kalmış, ya da bu konuda bir fikir beyan etmemişlerdir.

Araştırmada son olarak öğrencilere “*İlkokuldan itibaren zorunlu eğitim olmasaydı yine de okumak ister miydiniz? Okumak dışında ne yapmak isterdiniz? Neden yapmadınız/ yapmıyorsunuz?*” sorusu yöneltilmiştir. 23 öğrenci herhangi bir sebep belirtmeden doğrudan okumak isteyeceğini ifade etmiştir. 12 öğrenci öğrenme ihtiyacı için okumak istediğini belirtmiştir. Bunlardan bir tanesi zorunlu eğitime karşı olduğunu vurgulamış ama öğrenme ihtiyacı yüzünden yine de okumak istediğini beyan etmiştir. Ayrıca okumak isteyecek bir başka öğrenci de zorunlu eğitime karşı olduğunu ifade etmiştir.

8 öğrenci sosyal baskı yüzünden, 6 öğrenci aile baskısı yüzünden, 5 öğrenci seçeneksizlikten (1 tanesi maddi yetersizlik vurgusu yapmıştır), 3 öğrenci meslek edinmek için, 3 öğrenci müfredat için (okuduğu programın içeriğini beğendiğinden), 2 öğrenci bireysel ilgileri yüzünden, 2 öğrenci sosyal ilişkiler kurmak amacıyla, 1 öğrenci eğitimin gücüne inandığı için, 1 öğrenci hayalleri gereği, 1 öğrenci ekonomik özgürlük

kazanmak için, 1 öğrenci kişisel gelişim için, 1 öğrenci etrafındaki rol modellerin yönlendirmesiyle, 1 öğrenci sevdiği için ve 1 öğrenci de zamanla alıştığı için okumak istediğini belirtmiştir.

11 öğrenci okumak istemeyeceğini, bunun yerine evlenmek, futbolcu, voleybolcu ya da gezgin olmak isteyeceklerini belirtmişlerdir. Bunlardan 1 öğrenci kolay yoldan para kazanmak istediğini 1 tanesi ise zorunlu eğitime karşı olduğu için okumayacağını belirtmiştir. 2 öğrenci bu konuda kararsız kalmış (bunlardan birisi aile baskısını da vurgulamıştır), 2 öğrenci de sadece ilkokulu okumak istediklerini beyan etmiştir.

Örnekleme genelinde okumak istemeyecek ya da kararsız ya da sadece ilkokulu okumakla yetinecek öğrenci sayısı 15'tir. 72 öğrenci okumak isteyeceğini belirtmiş olsa da bunların 23 öğrenci seçeneksizlik, aile ve sosyal çevre tarafından zorlanma, meslek ya da ekonomik kaygı ya da zamanla alışma gibi nedenlerle okumak isteyeceğini belirtmiştir. Yani toplamda 38 öğrenci ya okumak istemeyecek ya da biraz mecbur kaldığı için okuyacaktır. Geri kalan 49 öğrenci belli bir mecburiyet hissetmeden okumak isteyeceğini belirtmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Araştırmada ilk olarak öğrencilerin okudukları üniversiteye ilişkin memnuniyet durumları ve bu durumun sebepleri belirlenmeye çalışılmıştır. Verilen cevaplar incelendiğinde 46 öğrencinin okuduğu üniversiteden memnun olduğu, 31 öğrencinin memnun olmadığı, 10 öğrencinin ise kararsız bir tutum içerisinde olduğu görülmüştür. Okuduğu üniversiteden memnun olduğunu belirten öğrenciler buna sebep olarak beklentilerinin karşılanması, bölüm, arkadaş ortamı ve memleketlerine yakınlık gibi unsurları öne sürerken; memnuniyetsizliğin en önde gelen sebebinin ise şehir faktörü olduğu dikkati çekmektedir. Sosyalleşme imkânlarını olumsuz bir etmen olarak ifade eden öğrenciler de dâhil edildiğinde, öğrenim görülen şehrin, üniversite öğrencilerinin tercihlerinde önemli bir rol oynamakta olduğu ve öğrencilerin üniversite yaşamını geçireceği şehrin kendine sunacağı ortam ve fırsatları önemli gördüğü ifade edilebilir. Ayrıca öğrencilerin okuduğu üniversiteleri değerlendirirken şehir, sosyalleşme, memlekete yakınlık gibi öğrenim dışı unsurlara en az öğrenime ilişkin unsurlar kadar hatta daha da çok önem verdiği söylenebilir. Buradan hareketle öğrencilerin, özellikle de yaşadığı şehirden farklı bir şehirde üniversite eğitimi alanların, üniversite eğitimini yalnızca bir öğrenim faaliyeti olarak değil, bütüncül bakışla yaşamsal bir deneyim olarak kabul ettikleri anlaşılmaktadır.

Araştırmada ikinci olarak öğrencilerin üniversite eğitiminden beklentileri belirlenmeye çalışılmıştır. Verilen cevaplar incelendiğinde öğrencilerin üniversite eğitiminden en büyük beklentisinin meslek edinme olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında toplumsal baskı ya da aile baskısı da öğrenciler tarafından vurgulanan okuma sebepleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Karşılaşılan bu sonuçta üniversitenin yüzyılımızda değişen rolünün etkisi olduğu ifade edilebilir. Özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar ABD ve Avrupa üniversitelerinin ortak bir yapılanma olarak benimsediği Humboldt modelinde, üniversite, insanlığın değerlerine sahip çıkan, kültür aktarımı yapan, bağımsız olarak gerçeğin aranmasında rol oynayan ve her disiplinden öğrenciye ortak bir temel eğitim verme fonksiyonunu yerine getiren kurum olarak faaliyet göstermekteydi. Günümüzde ise paydaşların ve piyasanın üniversiteden ekonomiye de katkı yapmasına dair yoğun beklentiler içine girmesi, üniversiteden multiversite kavramına doğru bir değişimin yaşanmasına sebep olmaktadır. Multiversite geleneksel üniversitenin bazı fonksiyonlarını sürdüren ancak şirket anlayışıyla pazarın isteklerine göre düzenlenen üniversite yapılanmasını anlatmakta kullanılan bir kavramdır. Multiversitede geleneksel üniversitelerdeki idealist eğitim içeriği ağırlığını mesleki eğitimin mekanik, yararçı ve bir an önce kazanca dönüştürülebilecek teknik içeriğine bırakmış görünmektedir (Yamaç, 2009).

Araştırmada üçüncü olarak öğrencilerin okudukları bölümü tercih etme sebepleri üzerinde durulmuştur. Bölüm tercihlerinde en önemli etmenin üniversite giriş sınavlarında alınan puan olduğu görülmüş, sosyal çevre ya da ebeveyn yönlendirmesi ile ya da tesadüfen veya bilmeden bölüme geldiğini ifade eden öğrencilerin sayısının, bölümü isteyerek seçenlerin sayısından fazla olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu üniversite sonunda meslek ve kariyer edinme beklentisi içindedirler. Lisede iken bile öğrencilerin beklentilerinin bu şekilde oluştuğu ve daha lise döneminde tercihlerin bu hedef doğrultusunda yapıldığı görülebilmektedir. Bu istek öğrencinin ailesi ve sosyal çevresi tarafından da paylaşılmakta ve öğrenciye bu yönde yoğun bir telkin yapılmaktadır. Bu bakış açısı öğrencileri hem üniversite hem de bölüm tercihlerinde aldıkları puana göre meslek edinme ihtimalinin en yüksek olduğu bölümü seçmeye sevk etmektedir. Durna ve Şentürk (2012) de üniversite öğrencilerinin sosyal faaliyetlerini denetim odağı açısından inceledikleri araştırmada, öğrencilerin üniversiteye gitme nedenlerinin sırasıyla meslek kazanmak, iş bulmak, itibar kazanmak, para kazanmak ve son olarak bilgi ve beceri kazanmak olduğunu ifade etmişlerdir. Ortaya çıkan bu sonuç ise yükseköğretim sistemimiz için olumsuz bir durumu ortaya koymaktadır. Öğrencilerin birçoğu üniversite sınavı sonuçlarına kadar herhangi bir bölüm hedefi koymamakta veya aldığı puana göre bu hedeflerini değiştirmektedir. Ayrıca sosyal çevre ve aile yönlendirmesinin öğrencinin öz yönlendirmesinin önüne geçtiği görülmektedir. Bu da ileride muhtemel olarak sevmediği bir mesleği yapmak zorunda kalan, iş verimi ve tatmini düşük bireylerin ortaya çıkmasına neden olacaktır.

Owen, Kepir, Özdemir, Ulaş ve Yılmaz (2012) öğrencilerin bölüm seçme nedenleri üzerinde yaptıkları çalışmada, genellikle alana duyulan ilgi, alınan puanın bu bölüme yetmesi, alanın kişilik özelliklerine uygunluğu ve iş bulma olanağının yüksekliğinin bölüm seçmede göz önüne alındığı sonucu ortaya çıkmıştır. En seyrek olarak ifade edilen nedenler ise üniversitenin eğitsel, sosyal ve kültürel olanakları, popülerliği ve üniversiteye giriş sınavının zorluğu etmenleridir. Bu çalışmanın sonuçları çalışmamızla paralellik göstermektedir.

Bir başka konu da üniversite eğitiminin amacının üniversite kurumunun kendisi tarafından nasıl tanımlandığıdır. Kuruluşları 11. yüzyıla kadar geri giden bu kökleşmiş kurumların verdiği eğitimle neyi amaçladığı çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Moulder (1975), felsefe, eğitim ve üniversite arasındaki ilişkiyi irdelediği çalışmasında farklı bakış açılarından yaklaşıldığında üniversite eğitiminin temelde üç amaca dönük olduğunu ifade etmektedir. Bunların ilki üniversite eğitiminin bireyin veya ulusun ekonomik refahını arttırma noktasında bir araç olduğudur. İkincisi toplumdaki sosyal, ekonomik ve politik problemleri ve eşitsizlikleri en aza indirmektedir. Harkavy (2006) de üniversitenin sosyal adaletin hüküm sürdüğü demokratik bir toplumu oluşturma misyonuna işaret etmiştir. Son olarak ise Comenius'un görüşünden hareketle üniversite eğitiminin, zihin ve hislerini geliştirerek bireye insan olmayı öğretmesi gerektiğini ifade etmiştir. Günümüzde ise bilgi toplumunun mantığıyla işleyen yeniçağ üniversitelerinin belirtilen bu işlevleri ikinci plana gerilemiş ve en önemli şey artık öğrencilerin iş veya kariyer imkanı sağlayacak bir diplomayı edinme isteklerine karşılık verebilecek düzenlemeler yapmak olmuştur. Bu durum da geleneksel üniversitenin gerçeği arama ve pure (saf) bilim adına araştırma yapma gibi önemli görevleri bir kenara bırakarak bunun yerine kitleleri meslek sahibi yapacak programlar açmaya doğru bir amaç-yöntem değişimine gitmesini gerektirmiştir. Bir bakıma üniversite eğitimi günümüzde artık entelektüel bir amaç değil işlevsel yani araç haline getirilmiş ve yararçı paradigmanın etkisinde yürütülen bir eğitim faaliyeti haline gelmiştir.

Çalışmada dördüncü olarak öğrencilerin lisede üniversiteye hazırlanırken beklentilerinin neler olduğu ve bu beklentilerin ne oranda karşılandığı incelenmiştir.

Beklentilerin daha iyi bir üniversite ve daha iyi bir eğitim üzerinde yoğunlaştığı görülürken önemli sayıda bir öğrencinin okuduğu bölümden farklı bir bölüm okumak istediği ve yine bir kısım öğrencinin ise hiçbir beklentiye sahip olmadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin bölüm tercihi yaparken karşılaştıkları aile veya sosyal çevre yönlendirmesi veya okudukları bölüme tesadüfen gelmeleri onların bir süre sonra bu bölümde okumaktan mutsuz olmaları sonucunu doğurabilmektedir. Yine hiçbir beklentiye sahip olmayan öğrencilerin sayısının fazlalığı eğitim sistemimiz için bir tehlikedir. Çünkü ülkenin nitelikli insan sermayesini yetiştirme işlevini üstlenen yükseköğretim kurumlarında herhangi bir amacı olmayan, idealsiz öğrencilerin bu öğretimden ne denli istifade edebileceği tartışma konusudur. Bu nedenle hem lise hem de üniversite öğrencilere yükseköğretime ilişkin yapılacak her türlü rehberlik, bu öğrencilerin öğretime katılımlarını ve süreçteki farkındalıklarını arttırma noktasında büyük önem taşımaktadır.

Araştırmada beşinci olarak öğrencilere üniversiteden mezun olduğundaki beklentileri ve bu beklentilerin karşılanıp karşılanmayacağına ilişkin fikirleri sorulmuştur ve önceki sorulara verilen cevaplarla paralellik gösteren cevaplarla karşılaşılmıştır. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu beklenti olarak meslek, kariyer ya da maddi kazanç unsurlarını işaret etmiştir. Ayrıca beklentilerinin karşılanacağına dair fikirlerde olumlu bir algı görülmektedir. Şahin, Zoraloğlu ve Fırat (2011) üniversite öğrencilerinin yaşam amaçları, eğitsel hedefleri, üniversite öğreniminden beklentileri ve memnuniyet durumları üzerine yaptıkları çalışmada öğrencilerin büyük kısmı, üniversiteden öncelikle mesleğe hazırlama işlevini yerine getirmesini beklemekte, bunu “kişisel gelişme/kendini tanıma”, “toplumsal gelişme/anlayış kazanma” izlemektedir. Üniversitenin “estetik/kültürel bilinçlilik” ile “entelektüel gelişme”yi yerine getirmesi gerektiğini düşünen öğrencilerin oranı oldukça düşük bulunmuştur. Peterson, Rubie-Davies ve Irving (2014) okulun amaçlarına ilişkin öğrenci, veli ve öğretmenlerin görüşlerini inceledikleri araştırmada okullaşmanın dört temel amacı olduğunu ifade etmektedir. Bunlar; i) öğrenme ve kendini tanımayı sağlama, ii) hayata ilişkin temel becerileri ve sosyal becerileri geliştirme, iii) yaşam şartlarını ve hayat kalitesini arttırma ve iv) gelecekte iyi bir mesleğe ve ekonomik refaha sahip olmadır. Bu çalışmada da benzer sonuçlar elde edildiği söylenebilir.

Çalışmada son olarak öğrencilere zorunlu eğitim olmasaydı yine de eğitim almak isteyip istemeyecekleri ve okumak dışında ne yapmak isteyecekleri sorulmuştur. Öğrencilerin büyük çoğunluğu zorunlu olmasa da yine eğitim almak isteyeceklerini beyan etmiş ancak buna sebep olarak seçeneksizlik, aile ve sosyal çevre tarafından zorlanma, meslek ya da ekonomik kaygı ya da zamanla alışma gibi nedenleri öne sürmüşlerdir. Başka bir deyişle eğer bir şekilde zorunda olmasalardı okumak istemeyeceklerini ve aile ya da sosyal baskı yüzünden okumak zorunda kaldıklarını belirten öğrenci sayısı azımsanamayacak kadar çoktur. Okumak istemeyenlerin çoğunlukla sporcu ya da gezgin olmak istedikleri dikkat çekmektedir. Bu soruyla aslında öğrencilerin sadece yükseköğretim basamağı için değil, genel anlamda eğitim alma konusunda da zihinlerinde soru işaretleri mevcuttur.

Sonuç olarak temel motivasyonu meslek ya da maddi kazanç elde etmek olan, bir kısmı beklentisiz, bulunduğu bölüm ya da üniversiteye bilinçli tercih ya da istekleri dışında farklı sebeplerle gelmiş, bir kısmı geldiği yerden memnun olmayan, büyük bir kısmı eğitimle ya da yükseköğretimin bilimsel/entelektüel boyutuyla mesafeli, durumu kabullenmiş bir öğrenci kitlesinin varlığı gözlemlenmektedir. Bununla beraber kendini geliştirmeye istekli, iyi bir eğitim almayı önemli gören, okuyacağı bölüm ve hatta bölüm dersleri hakkında bilgi sahibi olarak bölümüne gelmiş bir topluluk da mevcuttur. Fakat bu tarz öğrencilerin sayısının zorunlu eğitimin bir basamağı olmayan, sınavlar ve tercihlerle girilebilen ve ülkelerin entelektüel gücünü yetiştirmede lokomotif olan üniversitelerde daha fazla olması gerektiği açıktır. Bu

sonucun ortaya çıkmasında yükseköğretimin kendisinin mi, önceki eğitim basamaklarındaki durumun mu, yükseköğretim sonrasındaki piyasa ya da hayat şartlarının mı ya da eğitime toplumsal bir bakış açısının mı etkili olduğu da üzerinde durulması gereken bir başka sorudur.

Kaynaklar

- Bacanlı, H. (2000). Üniversite öğrencilerinin değer tercihleri. *Eğitim Yönetimi*, 20, 597-610.
- Balay, R. (2004). Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37 (2), 11.
- Bolay, S. H. (2011). Çağdaş Üniversitede Neler Önem Kazanmaktadır?. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1 (3), 105-112.
- Çitil, M., İspir, E., Söğüt, Ö. ve Büyükkasap, E. (2006). Fen edebiyat fakültesi öğrencilerinin profilleri ve başarılarını etkilediğine inandıkları faktörler; K.S.Ü. örneği. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (2), 69-81.
- Dewey, J. (2010). *Okul ve Toplum* (2. Baskı). (H. Avni Başman Çev.). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- DPT. (2006). Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007 – 2013) Yüksek Öğretim Özel İhtisas Komisyonu Raporu. 14.05.2015 tarihinde <http://bys.omu.edu.tr/bologna/userfiles/files/yuksekogretimraporu.pdf> sitesinden alınmıştır.
- Drucker, P. F. (1993). *Kapitalist Ötesi Toplum*. (Belkıs Çorakçı Çev.). Ankara: İnkılap Kitabevi.
- Durna, U. ve Şentürk, F. K. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Faaliyetlerinin Denetim Odağı Düzeyi Açısından İncelenmesi: Bir Devlet Üniversitesi Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17 (2), 187-202.
- Erdoğan, İ. (1998). Bilgi Toplumu Olmanın Gerektirdiği Eğitim Paradigması: *Enformasyon-Bilgi Toplumu Dosyası. Bilgi ve Toplum Dergisi*, 1, 93.
- Erdoğan, S., Şanlı, H. S. ve Şimşek B. H. (2005). Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Üniversite Yaşamına Uyum Durumları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13 (2), 479-496.
- Ergün, M. (2011). *Eğitim Felsefesi* (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Erol, N. (2011). Toplumsal Değişme ve Eğitim: “Temel İlişkiler, Çelişkiler, Tartışmalar”. *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, 5 (9), 109-122.
- Genç, S. Z. ve Eryaman, M. Y. (2008). Değişen Değerler ve Yeni Eğitim Paradigması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (1), 89-102.
- Gutek, G. (2006). *Eğitime Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar* (3. Baskı). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Gündoğar, D., Gül, S. S., Uskun, E., Demirci, S. ve Keçeci, D. (2007). Üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu yordayan etkenlerin incelenmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 10 (1), 14-27.
- Güneş, F. (2012). Bologna Süreci ile Yükseköğretimde Öngörülen Beceri ve Yetkinlikler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2 (1), 1-9.

- Harkavy, I. (2006). The Role of Universities in Advancing Citizenship and Social Justice in the 21st Century. *Education, Citizenship and Social Justice*. 1 (1), 5-37.
- Korkut-Owen, F., Kepir, D. D., Özdemir, S., Ulaş, Ö. ve Yılmaz, O. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Bölüm Seçme Nedenleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (3), 135-151.
- Moulder, J. (1975). Philosophy, Education and The University. *Journal of Social and Political Theory*, 44, 65-76.
- Perkin, H. (2007). History of Universities. In James J.F. Forest & Philip G. Altbach (Eds.), *International Handbook of Higher Education* (pp.159-205). Netherlands: Springer.
- Ratner, J. (2014). *Günümüzde Eğitim* (2. Baskı). (Bahri Ata ve Talip Öztürk Çev.) Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Russell, B. (2010). *Eğitim Üzerine* (2. Baskı). (Şebnem Duran Çev.). İzmir: İlya Yayınevi.
- Sabour, M. (2005). The Impact of Globalisation on the Mission of the University. Joseph I. Zajda (Eds.), *International Handbook on Globalisation, Education and Policy Research*. Netherlands: Springer.
- Sakınç, S., ve Bursalıoğlu, S. A. (2012). Yükseköğretimde Küresel Bir Değişim: Girişimci Üniversite Modeli, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2 (2), 92-99.
- Sönmez, V. (2012). *Eğitim Felsefesi* (11. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şahin, İ., Zoraloğlu, Y. R. ve Fırat, N. Ş. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Amaçları, Eğitsel Hedefleri, Üniversite Öğreniminden Beklentileri ve Memnuniyet Durumları. *Educational Administration: Theory and Practice*, 17 (3), 429-452.
- Tanrıoğen, A. (Ed.). (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık
- TES. (2009). Türkiye’de Üniversite Sorunu ve Üniversite Çalışanları Üzerine Bir Araştırma. 17.05.2015 tarihinde http://www.turkegitimsen.org.tr/lib_basili/94.pdf sitesinden alınmıştır.
- Tezcan, M. (2009). *Eğitim Sosyolojisi* (12. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Toffler, A. (1981). *Gelecek Korkusu, Şok*. (Selami Sargut Çev.). İstanbul: Altın Kitaplar.
- Turan, S. (2010). Eğitim Felsefesi ve Çağdaş Eğitim Sistemler. A. Boyacı (Ed.), *Eğitim Sosyolojisi ve Felsefesi* içinde (155-176). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- TÜİK. (2014a). Öğretim Yılı ve Eğitim Seviyesine Göre Okullaşma Oranları. 15.05.2015 tarihinde http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1018 sitesinden alınmıştır.
- TÜİK. (2014b). Cinsiyet ve Eğitim Seviyesine Göre Yükseköğretimde Öğrenci Sayıları. 15.05.2015 tarihinde http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1018 sitesinden alınmıştır.
- UNESCO. (2013). UNESCO Institute for Statistics. 15.05.2015 tarihinde <http://www.uis.unesco.org/Pages/default.aspx> sitesinden alınmıştır.

- Widdowson, D. A., Dixon, R. S., Peterson, E. R., Rubie-Davies, C. M. ve Irving, S. E. (2014). Why go to school? Student, parent and teacher beliefs about the purposes of schooling. *Asia Pacific Journal of Education*, DOI: 10.1080/02188791.2013.876973.
- Yamaç, K. (2009). *Bilgi Toplumu ve Üniversiteler* (1. Basım). Ankara: Eflatun Yayınevi.
- Yıldırım, A. (2011). *Eleştirel Pedagoji: Paulo Freire ve Ivan Illich'in Eğitim Anlayışı Üzerine* (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yıldırım, A., Şimşek H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (7.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık
- YÖK. (2007). Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi. 15.05.2015 tarihinde http://www.yok.gov.tr/documents/10279/30217/yok_strateji_kitabi/27077070-cb13-4870-aba1-6742db37696b adresinden alınmıştır.
- YÖK. (2007). 2547 Sayılı Yüksek Öğrenim Kanunu. 15.05.2015 tarihinde www.yok.gov.tr/yasa/kanun/kanun2.htm/ adresinden alınmıştır.